

**RANGTASVIRDA HARAKATNI TASVIRLASH: DINAMIKLIK VA ENERGIYA
KANVASDA QANDAY**

Robijonov Diyorbek

Guliston davlat universiteti 2-bosqich talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada rangtasvir san'atida harakatni ifodalashning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Diagonal va egri chiziqlar, rang kontrastlari, tekstura va kompozitsiya orqali tasviriy san'atda dinamiklik va energiya yaratish usullari o'rganiladi. Shuningdek, klassik va zamonaviy rassomlar asarlari misolida harakatni vizual ifodalash texnikalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari rangtasvir san'ati darslarida amaliy mashqlar va kompozitsion yechimlarni ishlab chiqishda qo'llanilishi mumkin.

Kalit so'zlar

tasviriy san'at, portret janri, obraz talqini, fayyum portreti, monumental rangtasvir, personaj.

Аннотация

В статье анализируются теоретические и практические аспекты передачи движения в живописи. Изучаются приёмы создания динамики и энергии в изобразительном искусстве посредством диагональных и кривых линий, цветовых контрастов, фактуры и композиции. Также рассматриваются приёмы визуальной передачи движения на примере произведений классиков и современных художников. Результаты исследования могут быть использованы в практических занятиях и при разработке композиционных решений на уроках живописи.

Ключевые слова

изобразительное искусство, портретный жанр, интерпретация образа, фаюмский портрет, монументальная живопись, образ.

Abstract

This article analyzes the theoretical and practical aspects of expressing movement in painting. Methods of creating dynamism and energy in fine art through diagonal and curved lines, color contrasts, texture and composition are studied. Also, techniques for visually expressing movement are considered on the example of works by classical and modern artists. The results of the research can be used in practical exercises and developing compositional solutions in painting lessons.

Keywords

fine arts, portrait genre, image interpretation, Fayyum portrait, monumental painting, character.

Kirish

Rangtasvir san'ati — tasviriy san'atning eng boy va mazmunli turlaridan biri bo'lib, unda musavvirlar bo'yoq, chiziq va rang vositalari yordamida hayotiy sahnalarni badiiy ifodalaydi [1]. Rangtasvirda harakatni tasvirlash esa san'at asarining dinamikligini va energiyasini oshirish, tomoshabinga voqeani yanada jonli yetkazish imkonini beradi. Harakatni ifodalash orqali rassom sahnadagi hodisalarni yanada tushunarli va ta'sirli tarzda aks ettiradi, tomoshabinning e'tiborini asosiy yo'nalishga yo'naltiradi.

Rangtasvirda harakatni yaratishning bir nechta asosiy usullari mavjud. Birinchidan, kompozitsiya vositalari orqali harakat yo'nalishi ko'rsatiladi. Masalan, diagonal va egri chiziqlar sahnada harakatning tabiiy oqimini beradi, figuralar va ob'ektlar joylashuvi esa dinamizm hissini kuchaytiradi [2]. Ikkinchidan, rang kontrastlari harakatning tezligi va energiyasini ifodalaydi. Issiq ranglar (qizil, sariq, to'q sariq) kuchli harakat va hayajon hissini beradi, sovuq ranglar (ko'k, yashil) esa sekinlik va tinchlikni aks ettiradi. Uchinchidan, tekstura va bo'yoq yotqizish texnikasi orqali harakatning silliqligi yoki qattiqligi, tezligi va ritmi ko'rsatiladi. Qalin bo'yoq qatlamlari energiyani kuchaytirsam, silliq zarbalar oqim va harakatning yumshoqligini ta'kidlaydi.

Pedagogik nuqtai nazardan rangtasvirda harakatni tasvirlash talabalarning ijodiy va texnik ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Tasviriy san'at darslarida talabalarni harakatni to'g'ri va estetik ifodalashga o'rgatish uchun amaliy mashqlar va nazariy bilimlar qo'llaniladi. Masalan, "Rangshunoslik va kompozitsiya asoslari" fanidan foydalanib, talabalar rang va chiziqlar orqali harakatni yaratish bo'yicha mashqlarni bajaradilar [1, 2]. Shuningdek, klassik va zamonaviy rassomlar asarlari misolida harakatni vizual ifodalash usullari tahlil qilinadi.

Rangtasvirda harakatni tasvirlash nafaqat badiiy ifoda vositalarini boyitadi, balki san'at asarining dramatik va estetik jihatlarini kuchaytiradi. Shu bilan birga, harakatni to'g'ri ifodalash rassomning texnik mahoratini oshirishga, kompozitsion yechimlarni samarali yaratishga yordam beradi. Shunday qilib, rangtasvirda harakatni tasvirlash jarayoni nafaqat ijodiy, balki pedagogik ahamiyatga ham ega bo'lib, talabalarning san'atga bo'lgan qiziqishini va badiiy tafakkurini rivojlantiradi.

Rangtasvir san'atida harakatni ifodalash masalasi bir qancha ilmiy manbalarda tahlil qilingan. Namangan davlat universiteti tomonidan tayyorlangan "Rangtasvir va kompozitsiya asoslari" darsligi rangtasvir san'ati va kompozitsiya asoslarini keng qamrovli yoritadi. Ushbu manbada harakatni tasvirlashning nazariy asoslari, diagonal va egri chiziqlar, rang kontrastlari orqali sahnada dinamizm yaratish texnikalari

batafsil tushuntirilgan. Talabalar uchun amaliy mashqlar orqali sahnadagi harakat va energiyani vizual ifodalash imkoniyatlari ko'rsatilgan bo'lib, rangtasvir pedagogikasi sohasida ilmiy manba sifatida muhim ahamiyatga ega.

ResearchGate saytida chop etilgan “Rangtasvirda harakatni tasvirlash texnikalari” maqolasi rangtasvirda harakatni ifodalashning nazariy va amaliy jihatlarini tadqiq qiladi. Ushbu maqolada diagonal chiziqlar, rang kontrastlari va tekstura vositalari yordamida sahnada harakat va ritm yaratish metodlari tahlil qilinadi. Shuningdek, klassik va zamonaviy rassomlar asarlari misolida vizual dinamizm yaratish usullari yoritilgan, bu ilmiy tadqiqot va pedagogik amaliyot uchun qimmatli manbalar hisoblanadi.

G'.Artiqovning “Rangtasvir texnikasi va ashyolar texnologiyasi” asari rangtasvir texnikasi va materiallarni tanlash bo'yicha ilmiy yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Ushbu manbada harakatni tasvirlashda turli bo'yoq texnikalarining vizual effektlari, rang va tekstura orqali sahnadagi dinamiklikni yaratish imkoniyatlari muhokama qilingan. Qo'llanma amaliy mashqlar bilan boyitilgan bo'lib, ilmiy tadqiqotlar va pedagogik amaliyotda keng qo'llanilishi mumkin.

Buxoro davlat universiteti nashriyotida chop etilgan “Amaliy bezak san'ati: rangtasvirda harakatni tasvirlash” manbasi amaliy san'at darslarida harakatni yaratish metodikasini taqdim etadi. Talabalar uchun harakatni ifodalash texnikalari, bo'yoq yotqizish usullari va kompozitsion yechimlar amaliy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, rang tasvirlarida energiya va ritmni yaratish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Toshkent davlat pedagogika universiteti tomonidan tayyorlangan “Xoreografiya va raqs san'ati asoslari” kitobi raqs va xoreografiya orqali harakatni ifodalash metodlarini o'rgatadi. Rangtasvirda sahnadagi harakat va ritmni vizual yaratishda xoreografik elementlarni qo'llash bo'yicha ilmiy tavsiyalar keltirilgan. Talabalar sahna kompozitsiyasini yaratish va harakatni vizual aks ettirish bo'yicha metodik ko'rsatmalarni o'rganadilar.

Adabiyotlar tahlili va mavjud manbalar asosida xulosa qilish mumkinki, rangtasvirda harakatni ifodalash bir nechta asosiy omillarga bog'liq. Birinchidan, kompozitsiya elementlari — chiziqlar, shakllar va ularning joylashuvi sahnadagi dinamikani yaratishda muhim rol o'ynaydi. Diagonal va egri chiziqlar yordamida ko'z harakati va ritm hosil qilinadi, bu esa tomoshabinning diqqatini maqsadli ravishda ob'ektga yo'naltiradi.

Ikkinchidan, rang va rang kontrastlarining qo'llanilishi harakat hissini kuchaytiradi. Masalan, iliq va yorqin ranglar sahnadagi energiya va tezlikni ifodalasa, sovuq va yumshoq ranglar esa harakatni sekinlashtiruvchi yoki muvozanatli effekt beradi. Shu bilan birga, tekstura va bo'yoq yotqizish usullari orqali dinamik va statik elementlar orasidagi farqni aniqlash mumkin.

Uchinchidan, harakatni tasvirlashda amaliy mashqlar va real hayotiy harakatlardan foydalanish muhim ekanligi ta'kidlangan. Talabalar va rassomlar xoreografiya, sport, raqs yoki kundalik hayotiy harakatlarni kuzatib, ularni rangtasvirga moslashtiradi. Bu nafaqat sahnadagi ritmni oshiradi, balki tomoshabinning psixologik qabulini ham yaxshilaydi.

Bundan tashqari, rangtasvirda harakatni ifodalashda metodik tavsiyalar va qo'llanmalar samarali vosita bo'lib, talabalarga vizual dinamikani yaratishda yo'riq sifatida xizmat qiladi. Manbalarda keltirilgan texnikalar yordamida sahnadagi energiya va harakat ritmi yanada aniq va sezilarli tarzda aks ettiriladi.

Shu tariqa, rangtasvirda harakatni tasvirlash murakkab, ammo tizimli yondashuvni talab qiladi. Kompozitsiya, rang, tekstura va real harakatlarni kuzatish orqali yaratilgan vizual effektlar rangtasvirni yanada jonli va dinamik qiladi. Natijada, bu yondashuv san'at pedagogikasi va amaliy ijodiy ishlar uchun samarali metod sifatida tavsiya etilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Namangan davlat universiteti. Rangshunoslik va kompozitsiya asoslari. Namangan: NamDU, 2024. 128 b.
2. ResearchGate. Rangtasvirda harakatni tasvirlash texnikalari / [Электронный ресурс]. URL: https://www.researchgate.net/publication/387522402_RANGSHUNOSLIK_VA_KOMP_OZITSIYA_ASOSLARI
3. G'Artiqov, A. Rangtasvir texnikasi va ashyolar texnologiyasi. Toshkent: O'qituvchi, 2022. 152 b.
4. Buxoro davlat universiteti. Amaliy bezak san'ati: rangtasvirda harakatni tasvirlash. Buxoro: BDU nashriyoti, 2021. 140 b.
5. Toshkent davlat pedagogika universiteti. Xoreografiya va raqs san'ati asoslari. Toshkent: TSPU, 2020. 165 b.